

**सर्व शिक्षा अभियान,
जिल्हा परिषद यवतमाळ
उपक्रम व योजनांची माहिती**

पार्श्वभूमी :-

- प्राथमिक शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरणाचे उद्दिष्टय पूर्ण करण्यासाठी सर्व शिक्षा अभियान हा उपक्रम सन 2001 पासून राबविण्यात येत आहे.
- 6 ते 14 वर्षे वयोगटातील सर्व मुला-मुलींना दर्जेदार व गुणवत्तापूर्ण शिक्षण देण्याची जबाबदारी या उपक्रमाच्या माध्यमातून करण्यात येत आहे.
- बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम, 2009 ची प्रभावी अंमलबजावणी सर्व शिक्षा अभियानाच्या माध्यमातून करण्यात येत आहे.
- प्रत्येक बालक शिक्षणाच्या प्रवाहात आणणे व त्याची 100 टक्के टिकवणूक करण्याचे काम या अभियाना मार्फत राबविण्यात येत आहे.

सर्व शिक्षा अभियानाची उदिष्टये :-

- १) प्राथमिक शिक्षणाचे सार्वत्रिकीकरण करणे व शिक्षण हक्क कायद्याची अंमलबजावणी करणे.
- २) 6 ते 14 वयोगटातील 100 टक्के विद्यार्थ्यांची पटनोंदणी करणे.
- ३) विद्यार्थ्यांची टिकवणूक करणे.
- ४) विद्यार्थ्यांना दर्जेदार व गुणवत्तापूर्ण शिक्षण देणे.
- ५) 6 ते 14 वयोगटातील शाळाबाह्य बालकांना शिक्षणाच्या प्रवाहात आणणे.
- ६) शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम 2009 ची यशस्वी अंमलबजावणी करणे.
- ७) शिक्षणात लोकसहभाग वाढविणे.
- ८) शाळाबाह्य मुलांना शाळेत प्रवेशित करून घेणे.
- ९) समावेशित शिक्षणाच्या माध्यमातून (वयोगट 1 ते 18) दिव्यांगाना सोयी-सुविधा पुरविणे व विशेष शिक्षण देणे.
- १०) सर्व शाळांमध्ये बांधकामे (इमारत, वर्गखोली, रॅम्प, किचनशेड, स्वच्छतागृह, संरक्षक भिंत, हॅन्डवॉश स्टेशन इ.) पूर्ण करणे.

सर्व शिक्षा अभियान अंतर्गत योजनांची माहिती

मोफत पाठ्यपुस्तके-

योजनेची माहिती -

- सर्व शिक्षा अभियान अंतर्गत जिल्हयातील इयत्ता 1 ली ते 8 वी च्या जि.प.,न.प.,शासकीय शाळा व खाजगी अनुदानित शाळेतील पात्र लाभार्थ्यांची U-DISE वरून सांख्यिकीय माहिती महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद मुंबई यांचेकडे सादर करणे.
- लाभार्थी विद्यार्थ्यांना पाठ्यपुस्तके व स्वाध्यायपुस्तिका शाळेच्या पहिल्या दिवशी समारंभपूर्वक वितरीत करणे.
- पर्यवेक्षकीय यंत्रणेमार्फत योजनेचा आढावा घेणे व अहवाल सादर करणे

योग्यता- जिल्हयातील इयत्ता 1 ली ते 8 वी च्या जि.प., न.प., शासकीय शाळा व खाजगी अनुदानित शाळेतील सर्व विद्यार्थी

गणवेश सुविधा-

योजनेची माहिती -

- सर्व शिक्षा अभियान अंतर्गत जिल्हयातील इयत्ता 1 ली ते 8 वी च्या जि.प., न.प., शासकीय शाळेतील गणवेशासाठी पात्र लाभार्थ्यांची U-DISE वरून सांख्यिकीय माहिती महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद मुंबई यांचेकडे सादर करणे.
- I) सर्व शिक्षा अभियान अंतर्गत पात्र लाभार्थ्यांना प्रत्येकी गणवेश रू.200/- प्रमाणे 2 गणवेशाकरीता एकुण ४०० रुपये प्रस्तावित.
- II) योग्यता-जिल्हयातील इयत्ता 1 ली ते 8 वी च्या जि.प.,न.प.,शासकीय शाळांमधील सर्व मुली, व अनु.जमाती मुले,अनु. जाती मुले आणि दारिद्र्यरेषे खालील मुले .
- III) सन 2017-18 पासून सदर उपक्रमाचा निधी थेट लाभार्थी विद्यार्थ्यांच्या खात्यात जमा करण्याचे नियोजन आहे.

बांधकाम

- सर्व शिक्षा अभियान अंतर्गत शाळांना U-DISE नुसार भौतिक सुविधा उपलब्ध करून देणे.
 - U-DISE मागणीनुसार शाळांचे बांधकामांचे प्रस्ताव राज्यस्तरावर सादर करणे.
 - महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद मुंबई यांचेकडून मंजूर झालेल्या बांधकामांना प्रशासकीय मान्यता देणे व कार्यकारी अभियंता यांचेकडून तांत्रिक मान्यता घेऊन प्राप्त निधी शाळास्तरावर वितरीत करणे.
 - शाळा व्यवस्थापन समिती यांचे मार्फत बांधकामे पूर्ण करून घेणे. कनिष्ठ अभियंता यांचे माध्यमातून बांधकामांच्या गुणवत्तेविषयी मार्गदर्शन करणे व बांधकाम विहित कालावधीत पूर्ण करून घेणे.
 - सर्व शिक्षा अभियान अंतर्गत शालेय इमारती, वर्गखोली, मुला-मुलींसाठी स्वतंत्र स्वच्छतागृह, स्वयंपाकगृह, शाळा विद्युतीकरण, संरक्षक भिंत, पिण्याचे पाणी व दिव्यांग मुलांसाठी रॅम्प, शाळेची मोठी दुरुस्ती, हॅन्डवॉश स्टेशन इत्यादी बांधकामे विहित कालावधीत शाळा व्यवस्थापन समिती मार्फत पूर्ण करून घेणे.
- I) योग्यता-जिल्ह्यातील इयत्ता 1 ली ते 8 वी च्या जि.प.व न.प. शाळा आवश्यक कागदपत्रे - जागेचा नमुना -8 अ, शाळा व्यवस्थापन समिती ठराव व करारनामा,ग्रा.पं.चे नाहरकत प्रमाणपत्र ,उपलब्ध असलेल्या जागेचा नकाशा

अपंग समावेशित शिक्षण -

- लाभार्थी 6 ते 18 वयोगटातील विशेष गरजा (अपंग) असणारे विद्यार्थी (अपंगाचे प्रकार- 1) अस्थिव्यंग 2) मतिमंद 3) कर्णबधीर 4) अंध 5) अंशतः अंध 6) सेरेब्रल पाल्सी 7) वाचादोष 8) बहुविकलांग 9) स्वमग्न)
 - दिव्यांगांना सर्व सामान्य विद्यार्थ्यांबरोबर समावेशित शिक्षणाची संधी उपलब्ध करून देणे.
 - शाळेमध्ये भौतिक सहाय्यभूत सुविधा पुरविणे- रॅम्पस, हॅंड्रील्स, कमोड टॉयलेट
 - शैक्षणिक सुविधा- संसाधन कक्षाची निर्मिती तालुकास्तर, केंद्रस्तर
 - समावेशित विशेष शिक्षण तज्ञ व विशेष शिक्षकांद्वारे विशेष गरजा असणाऱ्या विद्यार्थ्यांना अध्ययन-अध्यापन
 - लाभार्थी विद्यार्थ्यांना आवश्यक शैक्षणिक साहित्य, साधने पुरविणे, वैद्यकीय सेवासुविधा पुरविणे, (व्हिलचेअर ट्रायसिकल, क्रचेस, ब्रेलस्लेट, ब्रेलकेन, श्रवणयंत्र रोलेटर, कमोडचेअर, कॅलीपर, ब्रेलपाठयपुस्तके, लार्जप्रिंट पुस्तके)
 - फिजिओथेरेपीस्ट व सायकालॉजीस्ट शिक्षक, पालक, समाज, लोकप्रतिनिधी यांना समुपदेशन.
- 1) योग्यता- जिल्हयातील सर्व लाभार्थी 6 ते 18 वयोगटातील विशेष गरजा (दिव्यांग) असणारे विद्यार्थी दिव्यांगाचा प्रकार- 1) अस्थिव्यंग 2) मतिमंद 3) कर्णबधीर 4) अंध 5) अंशतः अंध 6) सेरेब्रल पाल्सी 7) वाचादोष 8) बहुविकलांग 9) स्वमग्न

25 टक्के मोफत प्रवेश

(खाजगी विना अनुदानित शाळांमध्ये प्रवेश सुविधा)

- शिक्षण हक्क अधिनियम 2009 मधील कलम -12 (1) सी नुसार जिल्हयातील खाजगी विना अनुदानित शाळांमध्ये दुर्बल व वंचित गटातील बालकांना इयत्ता 1ली मध्ये किंवा शाळेत पुर्व प्राथमिक शिक्षणाची सुविधा असल्यास नर्सरी मध्ये 25 टक्के जागा राखीव ठेवून मोफत प्रवेश देण्यात येतो.
- सन 2016-17 पासून 25 टक्के मोफत प्रवेश प्रक्रिया ही ऑनलाईन पध्दतीने राबविण्यात येते. अर्जाचा नमुना <http://rte25admission.maharashtra.gov.in> या संकेत स्थळावर उपलब्ध आहे.
- शाळा नोंदणी नंतर पालक दिलेल्या संकेत स्थळावर ऑनलाईन अर्ज भरून त्यात त्यांचे रहिवास ,बालकाचे वय,बालकाचा प्रवर्ग,पालकाचे उत्पन्न यासंबंधी माहिती भरून गुगल मॅपिंगवर त्यांच्या घराचे स्थान निश्चित करतात.
- पालकांनी ऑनलाईन भरलेल्या फॉर्म मधून संकेतस्थळावर पालक समक्ष स्वयंचलित यादृच्छीक ऑनलाईन सोडत काढण्यात येते.निवड झालेले विद्यार्थी त्यांना मिळालेल्या शाळेत प्रवेश घेतात.प्रवेश घेतलेल्या बालकांना इयत्ता 8 वी पर्यंत मोफत शिक्षण देण्यात येते.
- 25 टक्के अंतर्गत मोफत प्रवेश दिलेल्या शाळांना शासनाकडून शैक्षणिक शुल्काची प्रतीपूर्ती करण्यात येते.
- अधिक माहितीकरीता जिल्हा तथा तालुकास्तरावर पालक संपर्क करून शंकाचे निरसन करू शकतात.

I) योग्यता-

- जिल्हयातील सर्व माध्यमाच्या सर्व व्यवस्थापनाच्या खाजगी विनाअनुदानित शाळा
- दुर्बल घटक- एक लाखापेक्षा कमी उत्पन्नाचा सक्षम प्राधिकाऱ्याचा दाखल असलेल्या इतर मागास वर्ग , विशेष मागास प्रवर्ग, भटक्या व विमुक्त जाती ,धार्मिक अल्पसंख्यांकासह इतर सर्व पालकाचा पाल्य
- वंचित घटक-अनु.जाती, अनु.जमाती व दिव्यांग बालके

II) आवश्यक कागदपत्रे -

वंचित घटक - अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती तसेच अपंग बालके

- आवश्यक दस्तावेज- 1) जातीचा दाखला:- पालकांचा उपविभागीय अधिकाऱ्याचा जातीचा दाखला.
- 2) रहिवासाचा /निवासाचा पुरावा :- आधारकार्ड/पासपोर्ट/निवडणूकओळखपत्र/विद्युतबिल,/पाणी बिल,/घरपट्टी/टेलीफोन बिल,ड्रायव्हींग लायसन्स या पैकी एक आवश्यक.
- 3) बालकाचा जन्मतारखेचा दाखला/पुरावा :- ग्रामपंचायत, नगरपरिषद , रूग्णालय, अंगणवाडी, बालवाडी रजिष्टर मधिल दाखला, पालकाचे प्रतिज्ञा पत्र या पैकी एक आवश्यक. 4) अपंगत्वाचा पुरावा :- अपंग बालकासाठी 40% किंवा त्या पेक्षा जास्त अपंगत्व असल्याबाबतचे सक्षम अधिका-यांचे प्रमाणपत्र.

शिक्षक प्रशिक्षण-

- शिक्षकांना अद्ययावत प्रशिक्षण देणे.
- जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्थेच्या माध्यमातून शिक्षकांना विविध विषयांतर्गत प्रशिक्षित करणे.
- महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई यांचे मार्गदर्शक सूचनेप्रमाणे प्रशिक्षणाचा निधी जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्थेकडे वर्ग करणे.
- जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्थेकडून प्रशिक्षणाचा अहवाल घेऊन राज्यस्तरावर सादर करणे.
-

लोकजागृती -

- शाळा सुरु होण्याच्या पहिल्याच दिवशी शिक्षण पालखीचे आयोजन करणे
- शिक्षणाचा अधिकार अधिनियम कार्यक्रमाची अंमलबजावणी प्रचार व प्रसार करणे.
- 15 ऑगस्ट व 26 जानेवारी या दिवशी शैक्षणिक चित्ररथाचे आयोजन करणे
- पत्रकार परिषद आयोजित करणे
- शिक्षणाची वारी हा उपक्रम आयोजित करणे
- पर्यवेक्षकीय यंत्रणेमार्फत उपक्रमाची यशस्वी अंमलबजावणी करून घेणे

शाळा व्यवस्थापन समिती प्रशिक्षण -

- बालकांचा मोफत व सक्तीच्या शिक्षणाचा अधिकार अध्यायिम 2009 अंतर्गत शिक्षण प्रक्रियेमध्ये लोकसहभाग वाढविणे
- शाळा व्यवस्थापन समितीच्या सक्षमीकरणासाठी शाळा व्यवस्थापन समिती सदस्य व लोकप्रतिाधींचे प्रशिक्षण आयोजित करणे.
- महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद मुंबई यांचेकडून प्राप्त प्रशिक्षणाचे साहित्य व सुचना शाळास्तरावर वितरीत करणे.

नवोपक्रम-

- नवोपक्रम या उपक्रमांतर्गत संगणक शिक्षण, अल्पसंख्यांक विद्यार्थ्यांसाठी उपक्रम, ग्रंथालय तसेच मुलांमध्ये सांघिक भावना वाढी करीता मिना राजु मंच, उपक्रमशिल शाळांकरिता निधी इत्यादि उपक्रम महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद मुंबई यांचे मार्गदर्शक सूचनेप्रमाणे शाळा स्तरावर राबविले जातात.

विशेष प्रशिक्षण

- जे विद्यार्थी शाळेमध्ये सतत गैरहजर असतात व जे विद्यार्थी शाळेमध्ये कधीही दाखल झालेले नाहीत अशा विद्यार्थ्यांना शाळेत दाखल करून घेणे.
 - शाळाबाह्य विद्यार्थ्यांसाठी शालेय वेळेतच विशेष प्रशिक्षणाची सोय उपलब्ध करून देणे
 - सदर उपक्रमाकरिता आवश्यक निधी शाळास्तरावर वितरीत करणे
 - पर्यवेक्षकीय यंत्रणेबाबत उपक्रमाची यशस्वी अंमलबजावणी करून घेणे
 - महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई यांचेकडून वेळोवेळी प्राप्त निर्देशाप्रमाणे कार्यवाही करणे.
- 1) योग्यता- 6 ते 14 वयोगटातील सर्व माध्यमाच्या सर्व व्यवस्थापनाच्या मान्यता प्राप्त शाळांमधील दाखल शाळाबाह्य विद्यार्थी

हंगामी वस्तीगृह –

- पालकांच्या हंगामी स्थलांतरामुळे मुलांच्या शिक्षणावर विपरीत परिणाम होऊ नये याकरीता हंगामी वस्तीगृहाची स्थापना करणे
 - पालकांच्या स्थलांतरनामुळे स्थलांतरीत होणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा गावनिहाय सर्वे करणे.
 - सदर वसतिगृहाची 6 महिन्यांच्या कालावधी करीता स्थापना करणे
 - महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद मुंबई यांचेकडे स्थलांतरीत होणाऱ्या संभाव्य विद्यार्थ्यांची यादी सादर करणे.
 - महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद मुंबई यांचे निर्देशाप्रमाणे सदर योजनेकरीता निधी वितरीत करणे.
 - पर्यवेक्षकीय यंत्रणेमार्फत हंगामी वसतिगृहाची दरमहा तपासणी करणे
 - हंगामी वसतिगृहाचा अहवाल महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद मुंबई यांचेकडे सादर करणे.
- I) **योग्यता** - 6 ते 14 वयोगटातील जिल्हा परिषद शाळेमधील ज्या विद्यार्थ्यांचे पालक रोजगारासाठी अन्य ठिकाणी स्थलांतरीत होतात अशा 20 पेक्षा जास्त स्थलांतरीत पालकांच्या पाल्याकरीता अनिवासी हंगामी वस्तीगृह सुरु करण्यात येते .
- II) **कागदपत्रांची यादी-** कुटूंब सर्वेक्षण, संभाव्य स्थलांतरीत पालकांच्या पाल्याची यादी शाळा व्यवस्थापन समितीचा ठराव

U-DISE

- जिल्हयातील इयत्ता १ ते १२ पर्यंतच्या सर्व शाळांची माहिती दि. 30 सप्टेंबर या दिनांकाच्या अनुशंगाने U-DISE प्रपत्रात प्रत्येक वर्षी माहिती संकलीत करण्यात येते.
- यामध्ये शाळांची मूलभूत माहिती सोबतच भौतिक, विद्यार्थी, शिक्षक, भौतिक सुविधा व इतर सर्व प्रकारची अद्यावत माहिती संकलित केल्या जाते.
- या U-DISE माहितीचा वापर राज्याचे तसेच जिल्हयाचे शैक्षणिक धोरण ठरवितांना तसेच वार्षिक कार्ययोजना अंदाजपत्रक तयार करतांना केला जातो.
- U-DISE मधील माहितीचा उपयोग सर्व शासकीय धोरणांची, योजनांची अंमलबजावणी करण्याकरीता विविध शासकीय तथा निम शासकीय कार्यालयात नियमितपणे करण्यात येतो आहे.
- याव्दारे प्राप्त होणारे एकत्रित माहितीचे School Report Card प्रत्येक शाळांना वितरीत करण्यात येते.
- या माहितीचे आधारे तयार करण्यात येणारी माहिती District Profile व्दारे यवतमाळ जिल्हा परिषद तसेच NIC Portal वर प्रदर्शित करण्यात आली आहे.

धन्यवाद !!!